

כובש הלשון והסיפור

(סוף מעמוד 5)

מהרה נערמים מכשולים בדרך. מעקשים כתעים ומסחירות. הביטוי הסמלי לאגוד: דרך זה, בכמה מסיפורי עגנון האחרונים, הוא הסיום העלריאליסטי. ודאי לא ניחא לנו בהפלגה הפסיכית לוגיסטית ובפרישה מקרקע המציאות. אנו זקוקים עכשיו, בהחייחנו המתחדש, שת, לספרות ריאליסטית — ואופטימית. אדם היודע ורכו — סופו להגיע למסר. הן עם כל זאת, תעיתם הנואשת של גיבורי עגנון אינה רק „בדיה“ ספרית. חיה. זוהי ממשות מרה, חלק מן המציאות של החברה הבורגנית השוקעת. זהו הצל המאיים שמפיל חזון-חורבנות על האדם-היחיד. גם כאן, במדינתנו הצעירה, אין לכאורה מנוס ממנו.

מדוע „לכאורה“? שמא יש מימלט מן הצל. מוצא מן המבויה-הסתומה? ענין עצמו מציע את העצה שמימימי יסיטה: אמונה בהשפיייתברך — היא תחלף והיא תמלט. אנו נגרום אחרת: אמונה באדם, כלומר — הכרת הכרת חות הפועלים בעולם ובחברה והכרת הדרכים שבהן יכול האדם להתגבר על הכוחות האלה, לחועלתו ולתקנתו. לא עוד התייצבות סטאטית חסרת-אונים מול גורמים „כלי-כולים“, אלא היערי כות וינאמית לשם השתלטות עליהם.

אנו זקוקים עכשיו למאבק מהפכני חדש, בספרות כבחיים. המאבק המהפכני הראשון, הממושך, נסתיים בברנר. בפי דק-הביניים שבין שני המאבקים כבש עגנון לספרות העברית כמה כיבושים גדולים: את הלשון הסיפורית, את הרומאן גדל-היריעה, (אמנם הקדימוהו בזה קבק וברשדסקי. אך דומאן בר-קיימא ניתן לנו בידי „גון“) את הראייה הפסיכולוגית (הגם שהפליג בנו עד שנהפכה לפעמים לחי סוס, תחת אשר תהיה לגורם משתחן רר). הוא ההניר כמה „חוליות חסרות-לדציפותה של ספרותנו. הוא „הדביק את הפיגוד שלה והצעיד אותה, יותר מכל סופר אחר, אל הרמה ואל תחומי ההתמודדות של ספרות העולם. זה בעל-המקדם הגדול.